

Pojem

Něčemu „rozumět“ (v nespécifickém smyslu) lze ještě mnohem dříve, než se mohl konstituovat nějaký „rozum“; konec konců i zvíře je do jisté míry schopno čemusi porozumět (např. co se na něm chce). A lidé mohou chápat různé souvislosti, tj. nějak je „pojímát“, ještě bez pojmů. Jinak řečeno, lidé mohou myslit, a mohou myslet něco a na něco a o něčem, aniž by v mysli ustavili to, čemu říkáme „pojem“. Proto můžeme mluvit o tzv. před-pojmovém nebo mimo-pojmovém myšlení. Nemusíme se ani příliš spekulativně nořit do neznámé či málo známé pradávnej minulosti; příklady máme i dnešní. Výtvarník nebo hudební skladatel nepochybně při své tvorbě, ale také ve své tvorbě a samotnou svou tvorbou také myslí; toto jeho tvůrčí myšlení však není ovládáno pojmy, i když samozřejmě pojmy a pojmovost do něho také pronikají. Máme před sebou tedy dvě významné otázky, dva problémy: jeden „historický“ a jeden „systematický“. Zároveň dobře uvidíme, jak tyto dva tradičně oddělované aspekty úzce, ano neoddělitelně souvisí. Jde jednak o to, kdy a jak pojmy a pojmovost vůbec vznikly, kdy a jak byly zavedeny do „myšlenkové praxe“; jednak o to, jaká je dnes jejich funkce a kde jsou meze jejich uplatnění. Teze, kterou tu uvádím, musí být zatím považována za platnou do té doby, než bude vyvrácena konkrétními doklady její falešné „europocentričnosti“ (jak se dnes peiorativně říká): pojmy a pojmovost (obojí od sebe neoddělitelné!) byly vynalezeny a po prvé uplatněny ve starém Řecku. Pokud jde o druhý bod, je třeba o něm alespoň trochu podrobněji zauvažovat. Hlavní tématem našeho zájmu pak bude, do jaké míry pojmovost (a zvláště pak reflexe) narušují či nepříznivě ovlivňují určité lidské aktivity a vztahy.

(Berlín, 930221-1)